

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

לך לך - תש"ס - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : לך לך

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

ברכת ה"חטה" ומוצרי חטה

ארץ ישראל לבני ישראל בלבד

כשיעקב הלך לחברון אמר לו ה': בראשית לה יב "ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק, לך אתננה, ולזרעך אחר כך אתן את הארץ". שואל "אור החיים הקדוש" למה נאמר "ותינה" פעמים ליעקב "אתננה" "אתן" וכן למה מדגיש "זרעך"? ומתוך שיש שני מערערים על הארץ אחד מצד שמאל שהוא בנו של אברהם שניתנה לו הארץ, ואומרים בני ישמעאל שהארץ שלהם בירושה. כנגדם ניתנה הארץ ליעקב שהוא אביהם של עם ישראל בלבד. ונתינה שניה כנגד בני עשו זרעו של יצחק שגם לו הובטחה הארץ. ואמר ה' ליעקב ההבטחה של אברהם ויצחק היא בד דווקא. ולזרעך אחר כך ולא לישמעאל זרעו ולעשו ולזרעו עיין או"ח כאן ובפרק כ"ו פסוק ג'. ואנחנו מקיימים היום את השיעור כאן, בעיר אפשרת, בין קבר רחל לחברון עיר האבות שזכותם תגן לנו ולא יתנו גרגיר אחד מארץ ישראל לשאר האומות כי הכל הובטח לנו לזרע יעקב אשר במ בחרת.

חובת לימוד הלכות ברכות

בשבעות האחרונות באו הרבה לשאול בענין עוגות ומזונות וכד'. ואין כנראה בענין זה "מקרה" לכן בחרנו לדבר על הלכות אלו. חשיבות הברכות היא גדולה והגמרא אומרת בבא קמא דף ל. "אמר רב יהודה: האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דנזיקין; רבא אמר: מילי דאבות; ואמרי לה: מילי דברכות". ומי שלא מברך נקרא ח"ו גזלן ומועל. ומי שמברך ברכה לבטלה עובר על איסור לא תשא וכו' עיין ברכות ל"ה. לכן צריך ללמוד הלכות אלו ולחזור עליהם שהם נראות פשוטות אך לא כך הוא.

ברכה ראשונה על חיטה ומוצריה

כמה וכמה ברכות יש באוכל חיטה ומוצריה. שו"ע סימן רח.
א. "המוציא" - האוכל לחם וכד' מברך "המוציא" ואח"כ אם שבע מברך ברכת המזון מהתורה.
ב. "מזונות" - האוכל עוגות. וכן האוכל חיטים מבושלות שהתבקעו או נשברו - מברך "מזונות". ואם אכל כזית מברך אחרי האכילה על המחיה.
ג. האוכל עוגות אפיוות שיעור של קביעת סעודה כדלהן מברך בהתחלה המוציא ולבסוף ברכת המזון.
ד. "שהכל" - האוכל חיטה כמות שהיא קשה מברך "שהכל" כי אין זו דרך אכילה. וכן האוכל שעורה, שיבולת שועל, כוסמת ושיפון כמות שהם עיין כה"ח שם ר"ח סעי"ק כ"א ולבסוף נפשות.
ה. "אדמה" - האוכל חיטה ירוקה רכה ומקולפת. מברך "אדמה" כמו האוכל כל פרי אדמה. וכן האוכל חיטה שלוקה או מבושלת וכן האוכל "שלוה" - מברך "אדמה" ואע"פ שיש אומרים שיברך "מזונות" כיון שהחיטה מקולפת, אנו נוהגים לברך "אדמה". ולאחר האכילה יש ספק מה יברך ולכן כתוב בשו"ע שטוב לא לאוכלם אלא תוך הסעודה שם סעי' ד'.

האוכל מעט לחם

האוכל לחם מברך בתחילה "המוציא" ואם אכל 27 - 29 גרם כזית מברך "ברכת המזון". אמנם אם מתכוין לאכול פחות מכביצה לחם דהיינו פחות מ 56 - 58 גרם לחם - נוטל ידים בלי ברכה.
ואם אכל פחות מכזית "מברך עליו: "המוציא", אבל לאחריו אינו מברך כלום, כל שלא אכל כזית". קסח סעיף ט.

ברכה על דגני בוקר

יש סוגים שונים של דגני בוקר המיוצרים בארץ או בחו"ל, וצריך לקרוא את המרכיבים בכדי לדעת מה ברכתם. ובתוצרת חוץ יש להקפיד ביותר לראות אם יש בהכנתם בישול עכו"ם או פת עכו"ם או כשרים לא כשרים, ועל כן מספק טוב שלא לקנות דגנים כאלו תוצרת חו"ל.

א. דגני בוקר של חיטים שלמות כגון "שלוה" לא בתוך סעודה שאוכל בה לחם יברך בתחילה "בורא פרי אדמה" ולבסוף, אם אכל שיעור, "בורא נפשות רבות וחסרונן" עיין כה"ח שם ס"ק כ"ט ועיין להלן.

ב. דגני בוקר שאינם חיטים שלמות אלא חיטים טחונות או מרוסקות או קמח אפוי בצורות שונות - יברך בתחילה "מזונות" ולבסוף "על המחיה", וכן על שלוה מפוררת.

ג. דגני בוקר העשויים מקמח חיטה עם קמח תירס, או קמח אורז או קמחים אחרים צכל שמעורב בו קמח מחמשת מיני דגן ברכתם בתחילה "מזונות" ולבסוף יש לעשות "שאלת רב" על כמות שאוכל אם אוכל כזית דגן תוך אכילת פרס ועיין כה"ח שם ס"ק נ"ג ומשי"ב ס"ק מ"ג.

ד. דגנים המכילים קמחים של שעורה, או שבולת שועל או שיפון או כוסמת דינם כמו חיטה לענין זה. אבל דוחן הוא קטניות וברכתו "אדמה".

ה. דגני בוקר העשויים מקמח תירס או קמח תפוחי אדמה וכד' - ברכתם בתחילה "שהכל" ולבסוף "בורא נפשות".

ו. דגני בוקר העשויים קמח אורז לבד או בתוספת קמחים אחרים אף שאינם מחמשת מיני דגן אם הרוב קמח אורז - ברכתם בתחילה "מזונות" ולבסוף "בורא נפשות".

ברכה אחרונה על "שלוה"

מה נברך ברכה אחרונה על "שלוה" שנאכלה עם חלב או בלעדי?

יש אומרים "בורא נפשות" כמו שמברכים אחרי כל פרי האדמה, שהרי בתחילה ברכנו על השלוה "בורא פרי האדמה". אם כן בסוף נברך "בורא נפשות רבות וכו'" בה"ג, הרמב"ם בפ"ג הי"ב ועיין כה"ח ס"ק כ"ט.

התוספות ברכות לו. ד"ה הכוסס נסתפקו אולי צריך לברך על חיטה זו ברכת מעין שלוש, כיון שהיא משבעת המינים. וכיון שהיא מפירות האדמה צריך לברך ברכת "על המחיה" בנוסח "על האדמה ועל פרי האדמה".

וכתב תוס' שרבינו תם בתחילה תיקן במחזור שלו "על האדמה ועל פרי האדמה", אך לבסוף חזר בו משום דלא מצאנו בשום מקום ברכה בנוסח זה. ועוד האריכו בדבר ובסוף סיכמו תוס' שנכון להחמיר שלא לאכול קליות או חטים שלוקות אלא בתוך הסעודה שאז ברכת המזון פוטרתן. וכן כתבו שם הרא"ש סי' ט והרשב"א לו. ד"ה קימחא. וכתבו התוס' שם שר' ירמיה נמנע מלאכל מהם אא"כ תוך הסעודה.

כתב הבי"י שנוהגים לא לאכול שלוה בפני עצמה כדי לא להכנס לספק ברכות. אלא אם רוצה לאוכלה - יאכלה בתוך סעודה שאוכל בה לחם, וברכת הלחם תפטור את השלוה בברכה ראשונה ובברכה אחרונה. ב"י ושו"ע סי' ר"ח סעיף ד'. ואע"פ אם אכל שלוה לא מפוררת שיעור כזית לא בתוך סעודה שאוכל בה לחם - יברך בתחילה "בורא פרי אדמה" ולבסוף "בורא נפשות רבות וחסרונן".

ברכה על דיסה

כתב השו"ע סימן רח סעיף ו "קמח של אחד מחמשת מיני דגן ששלקו פירוש בשלו הרבה ועירבו במים או בשאר משקין, אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה וללועסו - מברך "בורא מיני מזונות" ואחריו "על המחיה"; ואם היה רך כדי שיהא ראוי לשתייה, מברך עליו "שהכל" ואחריו "בורא נפשות".

ולכן האוכל סולת מבושלת שמערב קמח בדיסה אחרת וכן האוכלים סולת עם חלב אם מכניס את הדיסה לפה ובלע - זה נקרא "דליל" ומברך עליה "שהכל" ואחריו "בורא נפשות". ואם הדיסה סמיכה שצריך ללעוס אותה בפיו - מברך "בורא מיני מזונות" ואחריו "על המחיה" עיין כה"ח ס"ק ל"ו ומשי"ב ס"ק י"ב.

ומובא בגמרא ירושלמי ברכות פרק ו ה"א "רבי ירמיה בעי, הדין דאכל סולת מהו למיברכה בסופה? אמר רבי יוסי: והכן לא אכל רבי ירמיה סולת מן יומיו". שבגלל שלרבי ירמיה היה ספק מה לברך בסוף אכילת סולת, לא

קול צופיך

מון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

לך לך - תש"ס - מאת מון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

וה"מתיקות" לא ניכרת ואומרים לציבור שפטורים הם מ"נטילת ידים" ומ"המוציא" ומ"ברכת המזון". וצריך בזה זהירות כיון שזה ספק דאורייתא וצריך שהטעם יהיה ניכר ולא שתהיה בו שאלה.

וכך כתב בשו"ע על פת הבאה בכיסנין "יש אומרים שהיא עיסה שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ואפאה, והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה".

והעיר הרמ"א על כך שאם יש בלחמניה טעם בלבד אינו "מזונות" אלא לחם ממש. ורק אם "יש בהם הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין לעקי"ד שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר. וכן נוהגים".

ומכאן למעשה הספרדים נוהגים שכל שיש מעט טעם מתיקות ממש בלחמניה - הרי ברכתה "מזונות". ולאשכנזים אם יש הרבה דבש או שמן או חלב או תבלין - הרי ברכתה "מזונות" ועיין לכס"מ שם ולב"י סי' קס"ח פירושו לדברי הרמב"ם.

וגם להפך. חלות מתוקות שאין בהם הרבה דבש או שמן או חלב או תבלין, לאשכנזים הם טובות לחם משנה. ולספרדים אינם טובות כיון שהם כעוגות, שטעם המתיקות ניכר. וב"שדי חמד" מערכת ברכות הביא דעות שסעודת שבת היא קביעות סעודה ולכן אע"פ שהחלות מתוקות - יברך "המוציא". וי"א שצריך לשבת חלות רגילות אע"פ שיש עליהם ביצה ושמושם אך לא חלות מתוקות כיון שברוך כלל ביום רגיל שאוכלים סעודה לא אוכלים חלות מתוקות.

ויש מקומות שאופים לחמניות עם רוב מיץ תפוחים ואין טעם המתיקות ניכר כלל ואומרים שברכתה "מזונות" לכו"ע. ודבר זה אינו נכון לא לדעת הספרדים ולא לדעת האשכנזים ולכו"ע ברכתה "המוציא".

מה הברכה על כדור פלאפל?

דבר שיש בו קמח, קמח מצה או פירורי לחם בציפוי או בתוכו - ברכתו בדרך כלל "מזונות". וכך כתוב בגמרא: "רב ושמואל דאמרי תרווהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכים עליו בורא מיני מזונות. ויש מי שאומר כל שהוא מחמשת מינים" ברכות לו: ותוסי' שם ועיין לשלוש קושיות של רעק"א שם. ומכאן שכל שיש בו מחמש מיני דגן ברכתו מזונות. ועל כן לכאורה היינו צריכים לברך על פלאפל, שניצל וקציצות "בורא מיני מזונות" מאחר ויש בהם דגן?

אלא שצריך לברר מפני מה שמים קמח או קמח מצה או לחם טחון בהם. אם העיקר הוא החומס, והקמח בא רק כדי להחזיק את הפלאפל שלא יתפורר ברכתו "שהכל". ואם מטרתו להשביע או לתת טעם - ברכתו "מזונות". וכך כתב בשו"ע סימן רח סעיף ג' "כשנותנים קמח לתוך שקדים שעושים לחולה, אם עושים כן כדי שישעור הלב מברך "בורא מיני מזונות" ואם לדבק בעלמא, אינו מברך "בורא מיני מזונות". וטוב להחמיר ולגמעו בתוך הסעודה לאחר ברכת "המוציא", ופטור ממנה".

על כן בכדורי פלאפל וקציצות שהסיבה לפרורי הלחם שמערבים בעיסה בדרך כלל הוא לדבק את העיסה, על כן ברכת הכדור בפני עצמו תהיה "שהכל". אבל אין כל כדורי הפלאפל שווים. ויש הבדל בין חנות לחנות ובין בעלת בית אחת לשניה, שיתכן ושמים את הקמח להזין. ואעפ"כ הולכין אחר הרוב ומי שאוכל קציצה או פלאפל מברך שהכל.

והיה רב אחד שכתב ופרסם ברבים שאם אדם קונה חצי מנה פלאפל. ויש שם שלשה או ארבע כדורים יברך על הפלאפל "מזונות" כי הפיתה טפלה, שבאה רק כדי להחזיק את כדורי הפלאפל. ועיקרם של הכדורים הוא הקמח מצה. ואין אנו פוסקים כך כיון שיש לפיתה מטרה להשביע ולא רק להחזיק. ועל כך צריך ליטול דים ולברך המוציא וברכת המזון על מנה פלאפל. וטוב שלא לאכול פלאפל ברחוב כי חממינו אמרו שרק בני אדם מזולזלים אוכלים בשווקים. על כן מי שרעב ואוכל פלאפל בדרך, טוב לאכול בישיבה בפנים החנות או במקום אחר ויאכל בנחת ויברך. ועכ"פ האוכל בדרך - יברך במקום שבו סיים לאכול. שם יפסיק ישב ויברך. כדין הולכי דרכים.

קציצות

כדין הפלאפל כן דיין הקציצות וגם להם מתאים מה שכתב בשו"ע שלא תמיד ברור מה מטרת הקמח "לטעם" "להשביע" או "לדבק". ולפעמים כל המטרות האלה גם יחד. ומכיון שאפילו אם יש מעט קמח בפלאפל או

אכל מימיו דיסת סולת בפני עצמה כדי לא להכנס לספק ברכות. אמנם בתוך הארוחה כשאכל לחם בתחילה אם יאכל סולת לא יברך כלום בתחילה ובסוף, ואין בכך ספק ועיין תוס' ברכות ל"ז ע"א ד"ה הכוסס.

מקרונים אטריות וקוסקוס

מקרונים ואטריות וקוסקוס - ברכתם "מזונות", ואם קבע עליהם סעודה ואכל שיעור קביעות סעודה יש אומרים שכיון שהם עיקר מזונו של אדם בכמה מקומות יברך אחריהם "ברכת המזון". ויש אומרים שכיון שהם מבושלים ולא אפויים יברך בסופם "על המחיה" מחנה אפרים ועוד וי"א שיברך עליהם אם קובע סעודה המוציא וברכת המזון.

מחמת ספק זה רבו של החיד"א נחפה בכסף חאו"ח סי' כ' אע"פ שדעתו נוטה לברך רק מזונות וכו', הציע שלא לאכול מקרונים, אטריות וקוסקוס כדי לא להכנס לספק ברכות. הרב כה"ח סי' קס"ח ס"ק מ"ט הציע שלפני שאוכלים מקרונים, אטריות וקוסקוס יאכלו מעט "לחם" יברכו עליה המוציא, וברכה זו תפטור את המקרונים, אטריות וקוסקוס ובסוף יברך "ברכת המזון".

אבל למעשה לא נהוג כך אלא אוכלים מקרונים, אטריות וקוסקוס ומברכים עליהם "מזונות" בתחילה ו"על המחיה" בסוף. גם מי שקובע עליהם סעודה לא מברך בסוף "ברכת המזון" כיון שהם מבושלים.

קוגל ובורקס

האוכל בשבת בבית הכנסת בקידוש קוגל או בורקס כמות גדולה נכנס לכמה ספקות הלכתיות גדולות, ולכן יש לצמצם באכילתם בשבת קודם הסעודה.

הבעיה הראשונה היא בין אדם לחברו, שלא יאכל ב"קידוש" הרבה שמא יחסר לבעל הקידוש. וכן בין אדם לאשתו, היא טרחה ובישלה ארוחה לשבת והוא מגיע לביתו אחרי הקידוש בבית הכנסת שבע בקושי יאכל מסעודת אשתו וכשיאכל ימצא בה פגמים ועלולים לבוא לצער או למחלוקת.

הבעיה השלישית היא שלא אוכל סעודת שבת לתיאבון. וסעודת שבת היא סעודה שאוכלים בה לחם ולא מזונות.

בעיה נוספת שקיימת ב"קוגל" ובורקס היא ספק בברכה אחרונה. כי אם אוכל חתיכה אחת יברך בסוף "על המחיה לכל הדעות אבל אם אוכל שלוש חתיכות יש אומרים שיברך "על המחיה" כיון שהאטריות מבושלות ולא מברכים ברכת המזון על מזונות מבושלים אפילו אם קבע עליהם סעודה יש אומרים שיברך "ברכת המזון" כיון שאחר כך אופים את הקוגל.

ולכן לא יאכל אדם שלוש מנות "קוגל" אלא רק מנה אחת או מנה וחצי לכל היותר ואעפ"כ אם אכל מברך על המחיה. וכשאוכל בורקס לא יאכל יותר מהשיעור של קביעת סעודה כדי לא להכנס לספק הנ"ל.

ובענין בורקס יש להעיר כי יש סוברים שבורקס שאוכלים ממנו רק את הבצק ולא את המילוי - יש אומרים שיברך עליו "המוציא". אמנם בימינו אין לזה נפ"מ כיון שכיום אופים את הבורקס עם בצק מיוחד לעוגות ולא בצק של לחם. ולכן תמיד ברכתו תהיה "מזונות".

מהי "פת הבאה בכיסנין" שברכתה מזונות?

כתב בשולחן ערוך סימן קסח סעיף ז' יש מפרשים: פת שעושי כמין כיסים שממלאים אותם דבש או סוקר ואגוזים ושקדים ותבלין. והוא הנקרא אצלינו "בורקס" וכד'. רבינו חננאל ורשב"א. יש אומרים שהיא עיסה שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ואפאה, והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה. והם הם העוגות הרגילות שיש בהם טעם מתיקות. רמב"ם פי"ג הלכה ט"כ ס"מ שם ויש מפרשים שהוא פת, בין מתובלת בין שאינה מתובלת, שעושים אותם כעבים יבשים וכוססין אותם. ואלה הם העוגות המלוחות שאין בהם מתיקות אבל הם יבשות ונכססות כבסקוטים או פכסמים אפילו שהם מלוחים. ערוך והלכה כדברי כולם, שלכל אלו הדברים דיין פת הבאה בכסנין.

מהי לחמניה מתוקה?

על לחמניה מתוקה נהוג לברך מזונות. ולפעמים מביאים בחתונות או בשמחות "לחמניות מתוקות" שספק רב אם הם מתוקות באמת

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

לך לך - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ברכתם "בורא פרי אדמה". עוגיות קוקוס העשויות מקוקוס וביצים בלבד ברכתם "שהכל" כיון שהקוקוס לא ניכר כמו בשמשוש או בבוטנים. וגם עוגיות בוטנים שהבטנים טחונים ואין בהם קמח - ברכתם "שהכל". ברכות לו: תוס ורע"א שם. ואם יש בהם קמח לטעם או להזין יברך מזונות, ואם רק לדבק יברך שהכל.

רוב קמח שנועד לדבק

יש עוגות שרובם קמח אבל הוא לא בא להשביע אלא להדביק דברים אחרים כשקדים וכד'. מה ברכתו? יש מחלוקת האם העובדה שהקמח הוא רוב גורמת לברך מזונות ט"ז ס"ק ד' או העובדה שהמטרה היא לדבק את השקדים או הבוטנים ויברך "העץ" או "האדמה". מג"א ומש"ב ס"ק ח' למעשה נהגו לברך שהכל או להחמיר כמו סברת כה"ח ס"ק י"ב ט"ו שיאכל תוך הסעודה.

מצה

בענין מצה של ימינו היבשה יש מחלוקת כיון שמצד אחד היא נקראת לחם עוני. ומברכים עליה בפסח "המוציא" ו"ברכת המזון". ומצד שני הרי היא בגדר מה שכתב השו"ע קסח ז' ש"פת, בין מתובלת בין שאינה מתובלת, שעושים אותם אותם כעבים יבשים וכוססין אותם" ברכתה "מזונות". האשכנזים נוהגים לברך עליה "המוציא" ו"ברכת המזון" כל השנה. ובלבד שרגיל לאכול מצות כל השנה ב"ח סימן קסח מג"א ס"ק ט"ז ומש"ב שם. הספרדים נהגו לברך "המוציא" ו"ברכת המזון" רק בפסח. ואם נשאו מצות אחר פסח יברך עליהם "המוציא" ו"ברכת המזון" שעדיין שם לחם עליהם. ונהגו לברך כן עד פסח שני. עיין חיד"א בברכ"י. וכל השנה מברכים מזונות ועל המחיה א"כ קבע עליהם סעודה כדלהלן.

פיצה

בצק בטעם לחם שיש עליו גבינה או בשר וכד' ברכתו "המוציא" ו"ברכת המזון" אע"פ שהוא נאפה ביחד. ס"י קסח סע' יז. ולכן פיצה העשויה בצק רגיל שטעמו לחם ועליו רסק עגבניות וגבינה צהובה - ברכתו "המוציא" ו"ברכת המזון". אבל אם שמים חלב או שמן בבצק וטעמו ניכר, ברכתו - מזונות. ומכיון שחלב של ימינו הוא חלב דליל ואינו טעם כמו חלב הנחלב מהפרה. לכן ישימו לב לטעם הבצק ולא לכמויות החלב. יש להעיר שבפיצות הנמכרות היום, שהבצק מתובל ויש לו דין של פת הבאה בכיסנין, האוכל שלוש מנות פיצה צריך נטילת ידים "המוציא" ו"ברכת המזון". והאוכל שתים הוא בספק - ולא ראוי להכנס לספק ברכות. הקובע סעודה על מזונות - מברך המוציא.

הגמרא במסכת ברכות מב. אומרת שמי שאוכל עוגות וקובע עליהם סעודה צריך לטול ידים, לברך "המוציא, ובסוף לברך "ברכת המזון". ואפילו לא שבע יעשה כן כיון ש"כל שאחרים קובעים עליו סעודה - צריך לברך".

וכך פסק בשולחן ערוך סימן קסח סעיף ו' "פת הבאה בכיסנין, מברך עליו: "בורא מיני מזונות", ולאחריו "ברכה אחת מעין שלש". ואם אכל ממנו שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו, אף על פי שהוא לא שבע ממנו, מברך עליו: "המוציא" ו"ברכת המזון". ואם מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט, וברך: "בורא מיני מזונות", ואח"כ אכל שיעור שאחרים קובעים עליו, יברך עליו "ברכת המזון" אע"פ שלא ברך "המוציא" תחלה; ואם אכל שיעור שאחרים אין קובעים עליו, אע"פ שהוא קובע עליו, אינו מברך אלא "בורא מיני מזונות" ו"ברכה אחת מעין שלש", דבטלה דעתו אצל כל אדם".

מהו קביעות סעודה?

במשנה ברורה סימן קסח הביא "והנה לענין עירובי תחומין בסימן שס"ה איתא דשיעור סעודה הוא ג' רמב"ם או ד' ביצים רש"י וכתבו כמה אחרונים דהוא הדין כאן חשיב בזה שיעור קביעת סעודה. אבל כמה אחרונים והג"א מכללם חולקים וס"ל דאין לברך המוציא ובהמ"ז אלא כשיעור סעודה קבוע שהוא של ערב ובקר וכמשי"כ בב"י בשם שיבולי לקט"י. וזה יכול להיות 6-7 ביצים ועיין לשו"ע הרב לסיכום, המשני"ב הביא כאן שלוש דעות.

- 1. שלוש ביצים - 160-170 גרם. 2. ארבע ביצים - 220-240 גרם. 3. שיעור סעודה של בוקר וערב. חיי אדם בשם הגאון.

בקציצה. אם מטרתו לטעם או להשביע - ברכתו "מזונות". אם כן בקציצות בשר או עוף או דג יצטרכו לפעמים לברך "מזונות" על הקציצה והולכין אחר הרוב ומי שאוכל קציצה מברך שהכל. ולפעמים באים אורחים לבעלת בית ואין לה להאכיל לכולם ומוסיפה קמח מצה ותבלינים לבשר הטחון כדי שיסיפק לכולם. ולפי ההלכה צריכים לברך על קציצות בשר אלו "מזונות" ללא ספק כיון שהקמח בא להשביע ולטעם. ואם האשה תאמר לאורחים לברך "מזונות" על קציצות אלו עלול לבוא מכך עלבון - על כן יעשו כעצת השו"ע לאכול קציצות כאלו בתוך הסעודה.

שניצל

שונה מעט הדין בשניצל דג או עוף המצופה פרורי לחם, קמח או קמח מצה, שבדרך כלל הם באים בכדי להחזיק את השניצל שלא יתפורר ולכן ברכתו של השניצל "שהכל" אם הוא נאכל לבדו. אבל בשניצל מוכן הנמכר בשוק לפעמים מוסיפים לו הרבה פרורי לחם להרבות במשקלו, כדי שיהיה יותר זול ומוסיפים לציפוי תבלינים וטעמים שונים עד שמשקלו וחשיבותו רבה במקרה זה צריכה להיות ברכתו "מזונות". ודבר זה נראה תמוה לברך על שניצל "מזונות" על כן טוב שיאכלוהו בתוך הסעודה ויפטר בברכת הלחם. ועכ"ז הולכין על פי הרוב ומברכים עליהם שהכל.

עוגת גבינה

וכן הדין בעוגות גבינה או אחרות ששמים בהם מעט מאוד קמח. אם יש קמח ומטרתו ליתן טעם או להשביע - ברכת העוגה "מזונות". ואם מטרת הקמח להחזיק ולדבק את העוגה בלבד - ברכת העוגה תהיה "שהכל".

וופל או מצופה

ולכן בוופלים וכדומה יש לברך "מזונות" כיון שמטרת הקמח היא להשביע ולא להחזיק בלבד. וכן הדין בוופלים מצופים שוקלד אע"פ שהציפוי השוקלד הוא גדול מאוד והוופל דק וקטן יש לוופל מטרה להשביע, וברכתו "מזונות" אא"כ עשוי מקמח תפוי"א או תירס שאז ברכתו שהכל.

סופגניות

סופגניות המטוגנות בשמן ברכתם "מזונות". ואפילו אם אדם יאכל מהם 240 גרם יברך "מזונות" ו"על המחיה" כיון שהם מטוגנות ולא אפויות. ודין טיגון כדין בישול ודינם כמו מקרונים ואטריות. וכאן המקום להעיר שאם נכרים מטגנים את הסופגניות הרי זה בישולי עכו"ם ואסורים באכילה. וגם הכלים שטיגנו בהם צריכים הכשר. שו"ע יו"ד קי"ב ועיין ברמ"א שם סעי' ו'.

בורגול - חיטים גרוסות ממולאות ומטוגנות

בורגול הוא מאכל העשוי מחיטים גרוסות בטחינה גסה שממלאים אותם בבשר ומטגנים אותם. כיון שהחיטים אינם שלמות, בתחילה מברך "מזונות" ולבסוף "על המחיה". והאוכל כמות גדולה של בורגול למעלה מ_240 גרם, יש ספק מה יברך ברכה אחרונה. האם יברך "על המחיה" או "ברכת המזון". ולמעשה אנו מברכים בכל כמות שהיא "על המחיה" כיון שהבורגול מטוגן ולא אפוי ודינו כנ"ל.

גביע גלידה

כתב בשו"ע סעיף ח' "רקיקים דקים שנותנים מרקחת עליהם, הם טפלים לגבי המרקחת וברכת המרקחת פוטרין". ולכן גביע גלידה בטל לגבי הגלידה וברכת "שהכל" של הגלידה פוטרנו. אבל יש גלידות שהגביע הוא בעל טעם מיוחד ובמקרה זה טוב לברך עליו "מזונות" בפני עצמו. ובמיוחד בגלידה קסטה שיש שני בסקוויטים המחזיקים את הגלידה משני צידיה שיש להחמיר ולברך גם על הבסקוויטים בפני עצמם "מזונות" לפני שמברך על הגלידה. ואם אי אפשר יברך שהכל על הגלידה ופוטר את הבסקוויט. אולם אם נשאר מהבסקוויט לטוף ואין בו גלידה טוב שלא יאכל אותו ואם רוצה יברך עליו מזונות כי עתה הוא לא טפל.

ממתק שומשום עוגיות קוקוס

גושי שומשום מדובקים בדבש או סוכר, וכן בוטנים המדובקים בדבש -

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

לך לך - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בהמשך אותה נבואה נאמר: "כיה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו: כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבנו מארץ אויב: ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנינו לגבולם".

השבו פטירתה של רחל אימנו ומקום קבורתה בדרך. ויעקב אבינו אומר ליוסף בנה רש"י בראשית פרק מח פסוק ז' " דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזרזאדן, וכשיהיו עוברים דרך שם, תצא רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר ירמיה לא יד קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה וגו', והקב"ה משיבה ירמיה לא טו יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבנו בנינו לגבולם".

והסבירו חכמינו במדרש איכה רבה פתיחות ד"ה כד רבי יוחנן שבשעת הגאולה כל האבות באים לבקש רחמים על ישראל ולא נענים עד ש"קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה רש"י גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה, ועבד בשבילי לאבא שבע שנים. וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה, והודעתני לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב החליפו אחותי לבעלי בשבילי ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל, ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר ודבר כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני שאני בשר ודם, עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה. אתה מהלך חי וקיים, רחמן, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים עם כרצונם?

מיד נתגלגלו רחמי של הקדוש ברוך הוא ואמר: "בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן". הדא הוא דכתיב "כיה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו: כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבנו מארץ אויב: ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנינו לגבולם".

ורחל שמוותרת לאחותה לא מוותרת בקלות כמו שמובא במדרש וכמו שמביאים הפוסקים "יותקא רחל באחותה" "קנאה במעשה הטובים של אחותה" רש"י. ואעפ"כ בסוף ויתרה.

ומדייקים בנבואה זו שרחל מבכה על "בניה" בלשון רבים אך אומרת "איננו" בלשון יחיד. ורמז רמזה פה על המחלוקת שהיתה בין בני ישראל וגרמה לשנאת חינם ולגלות. היא תפסק. וכל בניה ובני לאה הם כאחד ובזכות כך ה' משיב לה ומשיב את בניה למקומם.

ופעמיים כתיב "נאם ה'" שתי הבטחות בתחילה ה' מחזיר ישראל מארץ אויב ולרחל זה לא מספיק היא לא מסתפקת שעם ישראל חוזר לארץ וע"כ מבטיח ה' לרחל שנית, "ושב ה' אלוקיך את שבותך ושב ורחמך" כמו שעמדתי בהבטחתי הראשונה "ושבו מארץ אויב". כך היי בטוחה שישובו בנינו לגבולם האמיתי וע"ז נאמר "ושבו בנינו לגבולם" שהבטחתי לאבותם.

הבה לי בנים

"הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכיי". רש"י "התפלל עליי ותרגום "צלי עליי" ויחר אף יעקב ברחל התחת אלוקים אנכי אשר נמנע ממך פרי בטן. אביך התפלל לי יש ילדים. כך עונים את המעוקות? והרי יעקב אהב את רחל? אה"ח כעס שאמרה "מתה אנכי" פתחה פיה לשטן. יעקב כואב שאין לה ילדים. לאה כואבת ובוכה וזוכה. ולכן שרחל תבכה ותזכה. ולא תסמוך על תפילת יעקב. ולכן לא לסמוך רק תפילת יעקב והאבות. אלא גם על תפילת עצמו עיין בא"ח.

ויעקב רוצה לעזור אותה לתפילה

אמרה לו אהבה חיצונית, ראתה כן התפללה וה' שמע את תפילתה ונולד יוסף. ונולד שטנו של עשו בית עשו לקש ואבדום. אנו אומרים לאבות העולם התפללו על עם ישראל. כי אנו נמצאים עתה בין רחל אמנו לחברון שניהם האבות וכל האמהות יעמדו בתפילה עד שיקויים בנו הנה אנחנו שולח לכם את אליה הנביא ונוכה לביתא הגואל ולבנין אריאל.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

אנו כדי לא להכנס לספקות בברכות לא אוכלים אף פעם בין שתי הדעות. ולכן לא יאכל אדם מעל 160 גרם מזונות כדי לא להכנס לספק. ואעפ"כ אם אכל 160 גרם ויותר עד 240 גרם - יברך "בורא מיני מזונות" ו"יעל המחיה". ואם אכל מעל 240 גרם מזונות - יברך "המוציא" ו"ברכת המזון" חיים שאל עה מחזיק ברכה ומורה באצבע עג וכתב שם וכן עיקר אפילו שיש חולקים אולם דעת המש"ב כדעת הגר"א הנ"ל יותר מהשיעור זה וכן פסק בשו"ע הרב.

התחיל במזונות וסיים בקביעות סעודה

התחיל במזונות וסיים בקביעות סעודה. כי מי שאכל לחמניה מתוקה וברך עליה "מזונות" ואכל גם בשר דגים וסלטים כדי קביעות סעודה האמורה לעיל, אעפ"כ שלא אכל הרבה מזונות יברך ברכת המזון כיון שהכל מצטרף לשיעור סעודה דלעיל ושבע ממנה. והברכה"י וכה"ח ס"ק מ"ז מביא בזה מחלוקת וסובר שרק אם אדם יאכל לחמניה מתוקה או עוגות כשיעור האמור לעיל יברך "המוציא" ו"ברכת המזון". אבל שאר דברים לא מצטרפים לחיוב ברכה. ולדעת המג"א הנ"ל ומש"ב ס"ק כ"ד שאר האוכל מצטרף לכדי שביעה.

התחיל במזונות וסיים בקביעות סעודה

צריך לשים לב באכילת עוגיות שמרים, שעוגות אלו שוקלות בדרך כלל 70 או 80 גרם. והאוכל שלוש עוגיות אוכל 240 גרם - חייב בודאי ברכת המזון. ואדם שברך "מזונות" כי חשב לאכול אחת מהן ומצאו חן בעיניו ואכל גם שניה וגם שלישית. אעפ"כ שלא ברך "המוציא" ולא נטל ידים - יברך ברכת המזון. וכך כתב בשולחן ערוך סימן קסח ס"ע ו - "ואם התחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט, וברך: "בורא מיני מזונות", ואח"כ אכל שיעור שאחרים קובעים עליו, יברך עליו "ברכת המזון", אעפ"כ שלא ברך "המוציא" תחלה".

מתי מברכים על עוגה בתוך הסעודה?

אדם ברך על לחם המוציא ורוצה אחר כך לאכול עוגה, כנהוג בסוף הסעודות הגדולות, האם יברך עליה מזונות או שברכת המוציא פוטרת את העוגה? אומר ה"מגן אברהם" ס"ק כ"א שזה תלוי בסיבה שבגללה אוכל את העוגה. אם אוכל אותה לטעם טוב - יברך בתחילה "מזונות" כמו שמברך על פירות. ולבסוף לא יברך כלום כיון שנפטר בברכת המזון. אבל אם אוכל את העוגה כיון שהאוכל לא השביע אותו - לא יברך כלום כיון שזה חלק מהסעודה, והרי כבר בירך על הלחם "המוציא" וברכתו פוטרת גם את העוגה הזאת. והט"ז ס"ק י' חולק ואומר שזה תלוי בכמות שהוא אוכל. אם מתכוין לאכול הרבה עוגות - הרי זה חלק מהסעודה ואינו מברך כלום כיון שנפטר בברכת "המוציא". ואם אוכל מעט הרי זה כמו פרפראות ומברך "מזונות". אנו פוסקים כמו ה"מגן אברהם". שו"ע קסח סע"ח מ"ג"א ושע"ת שם וכה"ח סע"י ע"ע"א.

טעה וברך "על המחיה" במקום "ברכת המזון"

אם טעה וברך מעין שלוש במקום ברכת המזון. יש מחלוקת בין הפוסקים האם יצא ידי חובה. ומכיון שזה ספק דאורייתא שהרי חייב לברך ברכת המזון מדאורייתא אם שבע. טוב שיטול ידים שנית יאכל לחם ויברך המוציא וברכת המזון. ויפטור את אכילתו הקודמת.

שעורה

כתב הרמ"א שהאוכל שעורים שלמים אפילו קלויין באש, כיון שאינו ראוי לאכול אלא רק ע"י הדחק ואין מברך לפניהם אלא רק "שהכל". וכן הדין לשאר מינים של דגן שאינו נאכלים כמות שהם, ואפילו חיטה אם נאכל בקשיותה ברכתה "שהכל". ובענין זה אמרו חכמינו ש"שעורה" בדרך כלל היא מאכל בהמה ולכן בפסח אנו מקריבים עומר שעורים כי טרם קבלנו תורה ובשבועות אחרי מתן תורה מקריבים חיטים מאכל אדם.

בירה שחורה או לבנה אעפ"כ שעשויה משעורים - ברכתה "שהכל" כיון שהשעורים לא ניכרים בה וט"ס ברכות.

כל אשר תדרוך כף רגליכם

בהפסרת ראש השנה ירמיהו פרק לא אנו אומרים "כיה אמר ה' רנו ליעקב שמחה וצהלו בראש הגוים השמיעו הללו ואמרו הושע ה' את עמך את שארית ישראל" ויש שואלים למה הגויים שמחים וצוהלים בהצלחתנו?

אלא שהגויים יודעים שבעת הגאולה יבוא ה' בחשבון עם כל מי שהציק לישראל. והגויים שישראל בתוכם הציקו ביותר. ועל כן דינם גדול עד לשמים. על כן בעת קיבוץ גלויות בעת שהאמת תצא לאור. יבואו הגויים הראשונים וישבחו את הגאולה ואת עם ישראל, יראו בשמחתנו ויחרקו שן ויראו שכל אשר תדרוך כף רגליכם לכם יהיה.

רחל

